

Οδηγός Συγγραφής Πτυχιακής Εργασίας

Αλεξάνδρα Οικονόμου, Βασίλης Παυλόπουλος, και Πέτρος Ρούσσος

Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οδηγός Συγγραφής Πτυχιακής Εργασίας

Ο οδηγός αυτός δημιουργήθηκε με στόχο να περιλάβει όλες εκείνες τις οδηγίες και τους κανόνες που πρέπει να ακολουθήσετε για τη συγγραφή της πτυχιακής σας εργασίας. Γίνεται εκτενής αναφορά σε θέματα δομής και μορφοποίησης της πτυχιακής εργασίας ώστε να αποφεύγονται τα σφάλματα και η πολυμορφία, και το τελικό αποτέλεσμα της προσπάθειάς σας να έχει τη μορφή μιας τυπικής επιστημονικής εργασίας.

Οι οδηγίες που αφορούν στη μορφοποίηση της πτυχιακής εργασίας βασίζονται στην έκτη έκδοση του εγχειριδίου της Αμερικανικής Ψυχολογικής Εταιρίας (APA, 2010), το οποίο αποτελεί διεθνές σημείο αναφοράς των κοινωνικών επιστημόνων.

Προτείνουμε να εκτυπώσετε τον οδηγό αυτό και να τον έχετε δίπλα σας καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής σας εργασίας, όχι μόνο στο στάδιο της συγγραφής. Αποφύγετε να χρησιμοποιείτε παλαιότερες πτυχιακές εργασίες ως υπόδειγμα για τη συγγραφή της δικής σας εργασίας. Οποσδήποτε, δεν πρέπει να αντιγράφετε την Εισαγωγή ή άλλες ενότητες παλαιότερης πτυχιακής εργασίας, διότι κάτι τέτοιο αποτελεί λογοκλοπία και επιφέρει σοβαρές κυρώσεις – εξαιρείται βεβαίως η αναφορά σε υλικό άλλης πτυχιακής εργασίας με την κατάλληλη παραπομπή.

Ας σημειωθεί ότι οι προδιαγραφές και οι υποδείξεις που περιλαμβάνονται στον παρόντα οδηγό δεν απευθύνονται αποκλειστικά σε προπτυχιακούς φοιτητές Ψυχολογίας, αλλά (με εξαίρεση το μέγεθος του δοκιμίου) ισχύουν επίσης για τη συγγραφή διπλωματικών εργασιών, διδακτορικών διατριβών και εν γένει οποιασδήποτε ερευνητικής εργασίας στην Ψυχολογία και στις κοινωνικές επιστήμες.

Καλή επιτυχία!

Αθήνα, Ιούλιος 2013

Βασικά Στοιχεία Μορφοποίησης

Έκταση

Το μέγεθος της πτυχιακής εργασίας αναμένεται να κυμαίνεται γύρω στις 10.000 λέξεις. Με βάση τις προδιαγραφές μορφοποίησης (βλ. παρακάτω), ο αριθμός αυτός προβλέπεται να αντιστοιχεί σε έκταση περίπου 50 σελίδων. Τα όρια αυτά αφορούν το κύριο σώμα του δοκιμίου (Εισαγωγή, Μέθοδο, Αποτελέσματα, Συζήτηση, Βιβλιογραφία) συμπεριλαμβανομένων των πινάκων, σχημάτων και υποσημειώσεων. Στα παραπάνω όρια δεν περιλαμβάνεται το Εξώφυλλο, το Σημείωμα του Συγγραφέα, η Περίληψη, τα Περιεχόμενα, ο Πρόλογος και τα Παραρτήματα. Τα αριθμητικά μεγέθη είναι ενδεικτικά, ώστε να αναμένονται μικρές αποκλίσεις ($\pm 10\%$).

Ρυθμίσεις Σελίδας, Παραγράφου και Γραμματοσειράς

Η πρώτη τυπογραφική ρύθμιση για τη μορφοποίηση του δοκιμίου αφορά στις σελίδες. Το δοκίμιο πρέπει να είναι εκτυπωμένο σε λευκό χαρτί μεγέθους A4. Όλα τα περιθώρια της κάθε σελίδας (άνω, κάτω, δεξιά και αριστερά) πρέπει να είναι 2,54 εκατοστά. Επιπλέον των βασικών αυτών προδιαγραφών, προτείνεται ο καθορισμός περιθωρίου βιβλιοδεσίας (0,75 εκ.). Όλες οι σελίδες είναι αριθμημένες στο άνω δεξί μέρος της σελίδας. Η αρίθμηση είναι συνεχής και ξεκινάει από το εξώφυλλο.

Η δεύτερη σημαντική ρύθμιση μορφοποίησης αφορά στις παραγράφους. Χρησιμοποιείται διπλό διάστιχο σε όλη την έκταση του δοκιμίου (εξαιρούνται οι πίνακες και τα σχήματα, όπου μονό ή ενάμιση διάστιχο είναι επίσης αποδεκτό). Η πρώτη αράδα κάθε παραγράφου πρέπει να ξεκινάει με εσοχή 1,27 εκ. ή 5-7 χαρακτήρων. Αυτός ο κανόνας δεν ισχύει στην Περίληψη (όπου όλες οι αράδες της παραγράφου ξεκινούν από το ίδιο σημείο), καθώς και στις επικεφαλίδες, στους τίτλους των πινάκων και των σχημάτων, στις σημειώσεις

και στις παραθέσεις αυτούσιων τμημάτων ενός κειμένου. Η στοίχιση του κειμένου των παραγράφων είναι αριστερά (δεν χρησιμοποιείται πλήρης στοίχιση).

Όσον αφορά στις ρυθμίσεις γραμματοσειράς, χρησιμοποιείται η Times New Roman (εκτός από τα σχήματα, όπου προτιμάται η γραμματοσειρά Arial για λόγους ευκρίνειας). Το μέγεθος της γραμματοσειράς πρέπει να είναι 12 στιγμές σε ολόκληρο το κείμενο (εξαιρούνται οι υποσημειώσεις σε κείμενο και πίνακες, όπου χρησιμοποιείται γραμματοσειρά μεγέθους 10 στιγμών). Δεν χρησιμοποιούνται πουθενά υπογραμμισμένοι χαρακτήρες. Έντονοι χαρακτήρες εμφανίζονται μόνο στις επικεφαλίδες των βασικών ενοτήτων της εργασίας, όπου αυτό προβλέπεται (βλ. παρακάτω). Με πλάγιους χαρακτήρες εμφανίζονται: (α) τα λατινικά στατιστικά σύμβολα (π.χ., M , SD , p , κ.λπ.), (β) οι τίτλοι των πινάκων, (γ) η ένδειξη «Σχήμα [αριθμός]» στους τίτλους των σχημάτων, (δ) η ένδειξη «Σημείωση» στις υποσημειώσεις των πινάκων, και (ε) οι τίτλοι των βιβλίων, καθώς και ο τίτλος και ο αριθμός τόμου των περιοδικών στην ενότητα της Βιβλιογραφίας. Μέσα στο κείμενο μπορούν να χρησιμοποιηθούν πλάγιοι χαρακτήρες σε εξαιρετικές περιπτώσεις, για έμφαση. Ωστόσο, η χρήση τους θα πρέπει να γίνεται με φειδώ και μόνον εφόσον με τον τρόπο αυτό τονίζεται ένα σημαντικό και αναπάντεχο αποτέλεσμα που δεν θα γινόταν αντιληπτό χωρίς τη χρήση πλαγίων γραμμάτων, π.χ. «...τα παιδιά με διάσπαση προσοχής είχαν *καλύτερη* επίδοση στην κλίμακα Μνήμη Αριθμών...». Επίσης, με πλάγιους χαρακτήρες μπορούμε να εισαγάγουμε καινούριους όρους, την πρώτη φορά που αναφέρονται.

Σημεία Στίξης και Ειδικά Σύμβολα

Μετά από τα σημεία στίξεως που ορίζουν το τέλος μιας περιόδου (τελεία, ερωτηματικό, θαυμαστικό) προτείνεται να ακολουθούν δύο κενά διαστήματα. Ένα κενό διάστημα ακολουθεί μετά από το κόμμα, την άνω τελεία και την άνω-κάτω τελεία. Δεν χρησιμοποιούνται κενά μετά από τα σημεία στίξης εντός των συντομογραφιών (π.χ., κ.ο.κ.,

κ.λπ.). Δεν πρέπει να γίνεται συλλαβισμός των λέξεων (να χωρίζονται) στο τέλος μιας αράδας.

Εντός του κειμένου χρησιμοποιούμε πάντοτε αραβικά σύμβολα για αριθμούς μεγαλύτερους από το 9, ενώ οι μικρότεροι αριθμοί παραθέτονται ολογράφως. Νούμερα μικρότερα του 10 γράφονται αριθμητικά όταν: (α) εμφανίζονται σε μια σειρά (όπως 3, 8, 11, και 17), (β) δηλώνουν αριθμούς σελίδων και ημερομηνίες, (γ) συγκρίνονται με διψήφιους αριθμούς που χρησιμοποιήθηκαν στην ίδια παράγραφο, (δ) εκφράζουν βαθμολογία ή ποσοστά, και (ε) προηγούνται μιας μονάδας μέτρησης (όπως 3 μέτρα, 2 μέρες, μια κλίμακα 7 σημείων).

Μια πρόταση δεν ξεκινάει ποτέ με αραβικό νούμερο (εκτός αν πρόκειται για την Περίληψη) ακόμη και αν ακολουθεί άλλος αριθμός. Για παράδειγμα, πρέπει να γράφεται «Σαράντα τρεις άντρες και 38 γυναίκες απάντησαν...». Σε αυτές τις περιπτώσεις συνήθως είναι καλύτερα να διατυπώνονται με άλλο τρόπο τέτοιου είδους προτάσεις, όπως π.χ. «Συγκεντρώθηκαν απαντήσεις από 43 άντρες και 38 γυναίκες...» ή «Απάντησαν 43 άντρες και 38 γυναίκες...».

Όσον αφορά τα ποσοστά, το ποσοστιαίο σύμβολο (%) χρησιμοποιείται μόνο μετά από αριθμό και χωρίς κενό διάστημα ενδιάμεσα. Η λέξη «ποσοστό» χρησιμοποιείται όταν δεν δίνεται αριθμός. Παράδειγμα: «Βρέθηκε ότι το 28% των συμμετεχόντων...», «αφού καθορίστηκε το ποσοστό των μαθητών που...».

Οι συντομογραφίες θα πρέπει να αποφεύγονται, εκτός αν αναφέρονται σε πολύ μεγάλους και παράλληλα γνωστούς όρους (π.χ., MMPI, WISC). Πάντοτε μια συντομογραφία αναγράφεται ολογράφως την πρώτη φορά που εμφανίζεται στο κείμενο.

Δομή και Επικεφαλίδες

Οι επικεφαλίδες δείχνουν την ιεραρχική διάρθρωση του δοκιμίου και τονίζουν τη σημασία κάθε τμήματός του. Υπάρχουν πέντε ειδών επικεφαλίδες, αλλά δεν είναι απαραίτητο να εμφανίζονται όλες σε μια πτυχιακή εργασία:

Επικεφαλίδα πρώτου επιπέδου (επικεφαλίδα κύριας ενότητας). Οι επικεφαλίδες πρώτου επιπέδου είναι κεντραρισμένες, οι κύριες λέξεις ξεκινούν με κεφαλαίο γράμμα, χρησιμοποιούνται έντονοι χαρακτήρες και δεν ακολουθεί τελεία στο τέλος. Οι επικεφαλίδες πρώτου επιπέδου χρησιμοποιούνται για να οριοθετήσουν τις εξής βασικές ενότητες του δοκιμίου: Μέθοδος, Αποτελέσματα, Συζήτηση. Για τις υπόλοιπες ενότητες (Περίληψη, Περιεχόμενα, Πρόλογος, Εισαγωγή, Βιβλιογραφία, Παράρτημα) χρησιμοποιούμε επίσης επικεφαλίδα πρώτου επιπέδου, αλλά χωρίς έντονους χαρακτήρες.

Επικεφαλίδα δεύτερου επιπέδου (επικεφαλίδα κεφαλαίου). Οι επικεφαλίδες δεύτερου επιπέδου είναι στοιχισμένες στα αριστερά, χωρίς εσοχή, οι κύριες λέξεις ξεκινούν με κεφαλαίο γράμμα, χρησιμοποιούνται έντονοι χαρακτήρες και δεν ακολουθεί τελεία στο τέλος. Οι επικεφαλίδες δεύτερου επιπέδου χρησιμοποιούνται για τα οριοθετήσουν τα κεφάλαια εντός των κυρίων ενοτήτων, δηλ. της Εισαγωγής, της Μεθόδου, των Αποτελεσμάτων και της Συζήτησης.

Επικεφαλίδα τρίτου επιπέδου (επικεφαλίδα παραγράφου). Οι επικεφαλίδες τρίτου επιπέδου είναι στοιχισμένες στα αριστερά, με εσοχή παραγράφου (1,27 εκ.). Όλες οι λέξεις εκτός από την πρώτη ξεκινούν με πεζό γράμμα, χρησιμοποιούνται έντονοι χαρακτήρες και ακολουθεί τελεία στο τέλος. Το κείμενο της παραγράφου συνεχίζεται στην ίδια αράδα. Οι επικεφαλίδες τρίτου επιπέδου χρησιμοποιούνται εντός των κεφαλαίων που έχουν ήδη δημιουργηθεί με κεφαλίδες δεύτερου επιπέδου.

Επικεφαλίδα τέταρτου επιπέδου (επικεφαλίδα παραγράφου). Οι επικεφαλίδες τέταρτου επιπέδου είναι στοιχισμένες στα αριστερά, με εσοχή παραγράφου (1,27 εκ.). Όλες οι λέξεις εκτός από την πρώτη ξεκινούν με πεζό γράμμα, χρησιμοποιούνται έντονοι και πλάγιοι χαρακτήρες, ενώ ακολουθεί τελεία. Το κείμενο της παραγράφου συνεχίζεται στην ίδια αράδα.

Επικεφαλίδα πέμπτου επιπέδου (επικεφαλίδα παραγράφου). Οι επικεφαλίδες πέμπτου επιπέδου είναι στοιχισμένες στα αριστερά, με εσοχή παραγράφου (1,27 εκ.). Όλες οι λέξεις εκτός από την πρώτη ξεκινούν με πεζό γράμμα, χρησιμοποιούνται πλάγιοι χαρακτήρες, ενώ ακολουθεί τελεία. Το κείμενο της παραγράφου συνεχίζεται στην ίδια αράδα.

Τα παραπάνω επίπεδα επικεφαλίδων χρησιμοποιούνται με την ιεραρχική ακολουθία που δηλώνει η αρίθμησή τους (π.χ., δεν μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει επικεφαλίδες πρώτου και τρίτου επιπέδου παρακάμπτοντας το δεύτερο επίπεδο, ούτε οι επικεφαλίδες τρίτου επιπέδου μπορούν να προηγηθούν των επικεφαλίδων δεύτερου ή πρώτου επιπέδου). Επίσης, δεν χρησιμοποιούνται αριθμοί ή άλλα σύμβολα για την αρίθμησή τους. Ένα παράδειγμα χρήσης επικεφαλίδων και γενικής διάρθρωσης της πτυχιακής εργασίας παρουσιάζεται στον Πίνακα 1 (το πλαίσιο εξυπηρετεί αποκλειστικά λόγους ευκρίνειας).

Πίνακας 1

Παράδειγμα Μορφοποίησης Επικεφαλίδων και Διάρθρωσης της Πτυχιακής Εργασίας

Περίληψη

Η περίληψη της πτυχιακής εργασίας περιλαμβάνει 120-250 λέξεις. Δεν υπάρχει εσοχή στην πρώτη αράδα της παραγράφου. Παρατηρήστε ότι η επικεφαλίδα “Περίληψη” αναγράφεται κεντραρισμένη, αλλά όχι με έντονα στοιχεία.

---αλλαγή σελίδας---

Περιεχόμενα

Ο κατάλογος περιεχομένων περιλαμβάνει όλες τις επικεφαλίδες πρώτου και δευτέρου επιπέδου του δοκιμίου.

---αλλαγή σελίδας---

Πρόλογος

Η ενότητα αυτή δεν είναι υποχρεωτική. Όπως και στις προηγούμενες δύο ενότητες, η επικεφαλίδα είναι κεντραρισμένη, αλλά χωρίς έντονα στοιχεία.

---αλλαγή σελίδας---

Η Συναισθηματική Νοημοσύνη σε Παιδιά με Ήπια Νοητική Υστέρηση και με Διάχυτη

Αναπτυξιακή Διαταραχή

Ουσιαστικά, εδώ ξεκινά η Εισαγωγή, δηλαδή το θεωρητικό μέρος. Παρατηρήστε ότι η επικεφαλίδα δεν αναγράφει τον τίτλο “Εισαγωγή”, αλλά επαναλαμβάνει τον τίτλο της πτυχιακής εργασίας όπως ακριβώς εμφανίζεται στο εξώφυλλο (βλ. παρακάτω).

Τι Είναι η Νοημοσύνη

Με αυτή την επικεφαλίδα δευτέρου επιπέδου ξεκινά το πρώτο κεφάλαιο της Εισαγωγής. Και συνεχίζουμε...

Ιστορική Αναδρομή. Εδώ έχουμε επικεφαλίδα τρίτου επιπέδου. Βρισκόμαστε ακόμα στο πρώτο κεφάλαιο της Εισαγωγής. Παρατηρήστε ότι, από το τρίτο επίπεδο επικεφαλίδων και κάτω, το κείμενο της παραγράφου συνεχίζει στην ίδια αράδα.

Μοντέλα Νοημοσύνης. Εδώ έχουμε άλλη μια επικεφαλίδα τρίτου επιπέδου. Προφανώς, χρησιμοποιήσαμε το τρίτο επίπεδο για να οργανώσουμε τα περιεχόμενα του υποκεφαλαίου κατά τρόπο που να είναι εύληπτος από τον αναγνώστη,

Μοντέλα με έναν γενικό νοητικό παράγοντα. Το τέταρτο επίπεδο επικεφαλίδας βοηθάει στην περαιτέρω ιεραρχική οργάνωση του βιβλιογραφικού υλικού, όταν αυτό είναι πολύπλοκο. Κι εδώ η παράγραφος συνεχίζει στην ίδια αράδα.

Μοντέλο 1. Το πέμπτο επίπεδο επικεφαλίδας είναι το έσχατο ιεραρχικό άρθρωμα του δοκιμίου και χρησιμοποιείται συνήθως σε μακροσκελή ή ιδιαιτέρως πολύπλοκα κείμενα.

Μοντέλο 2. Άλλη μία επικεφαλίδα πέμπτου επιπέδου.

Μοντέλα με πολλούς παράγοντες. Τέταρτο επίπεδο επικεφαλίδας. Το κείμενο συνεχίζει εδώ...

Μοντέλο 1. Πέμπτο επίπεδο επικεφαλίδας. Το κείμενο συνεχίζει εδώ...

Μοντέλο 2. Πέμπτο επίπεδο επικεφαλίδας. Το κείμενο συνεχίζει εδώ...

Τι Είναι η Συναισθηματική Νοημοσύνη

Η χρήση επικεφαλίδας δευτέρου επιπέδου σημαίνει ότι δημιουργήσαμε ένα νέο κεφάλαιο στην ενότητα της Εισαγωγής. Παρατηρήστε ότι δεν αλλάξαμε σελίδα.

Μοντέλα Συναισθηματικής Νοημοσύνης. Αυτή η επικεφαλίδα τρίτου επιπέδου δημιουργήθηκε εντός του δεύτερου κεφαλαίου της Εισαγωγής.

Ερευνητικοί στόχοι και υποθέσεις

Με αυτή την επικεφαλίδα δευτέρου επιπέδου ξεκινάμε το κεφάλαιο που προσδιορίζει τους ερευνητικούς στόχους και τις υποθέσεις της έρευνας. Το κεφάλαιο αυτό δεν μπορεί να απουσιάζει από καμία πτυχιακή εργασία, ανεξάρτητα από τη διάρθρωση του λοιπού περιεχομένου της Εισαγωγής.

---αλλαγή σελίδας---

Μέθοδος

Χρησιμοποιούμε (για πρώτη φορά στο δοκίμιο!) επικεφαλίδα πρώτου επιπέδου, καθώς η Μέθοδος συνιστά βασική ενότητα της πτυχιακής εργασίας.

Συμμετέχοντες

Σε αυτό το υποκεφάλαιο της Μεθόδου, το οποίο οριοθετείται με επικεφαλίδα δευτέρου επιπέδου, περιγράφουμε τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων.

Μέσα Συλλογής Δεδομένων

Στο υποκεφάλαιο αυτό, το οποίο επίσης σηματοδοτείται με επικεφαλίδα δευτέρου επιπέδου, αναφέρουμε τα μέσα συλλογής των δεδομένων και τις μετρήσεις.

Αξιολόγηση της νοημοσύνης. Εδώ αξιοποιούμε την επικεφαλίδα τρίτου επιπέδου για να παρουσιάσουμε κάθε μέτρηση ξεχωριστά. Αυτό βοηθάει στην καλύτερη παρακολούθηση των μετρήσεων από τον αναγνώστη.

Αξιολόγηση της συναισθηματικής νοημοσύνης. Άλλη μια επικεφαλίδα τρίτου επιπέδου για τους λόγους που μόλις προαναφέρθηκαν.

Διαδικασία

Χρησιμοποιούμε επικεφαλίδα δευτέρου επιπέδου για το τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της Μεθόδου.

---αλλαγή σελίδας---

Αποτελέσματα

Χρησιμοποιούμε επικεφαλίδα πρώτου επιπέδου, καθώς τα Αποτελέσματα συνιστούν βασική ενότητα της πτυχιακής εργασίας.

Περιγραφικοί Στατιστικοί Δείκτες

Συνήθως, ανεξάρτητα από τους ερευνητικούς στόχους, βοηθάει να παρουσιάσουμε σε ξεχωριστό κεφάλαιο των Αποτελεσμάτων (με επικεφαλίδα δευτέρου επιπέδου) τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των μετρήσεών μας .

Έλεγχος Υποθέσεων

Ακολουθούν ένα ή περισσότερα κεφάλαια (επικεφαλίδες δευτέρου επιπέδου), όπου οργανώνουμε τα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων ανάλογα με τους ερευνητικούς στόχους. Αν χρειαστεί, προχωράμε σε περαιτέρω κατάτμηση (π.χ., τρίτου ή τέταρτου επιπέδου).

---αλλαγή σελίδας---

Συζήτηση

Χρησιμοποιούμε επικεφαλίδα πρώτου επιπέδου, καθώς η Συζήτηση συνιστά βασική ενότητα της πτυχιακής εργασίας.

Σχέση νοημοσύνης και συναισθηματικής νοημοσύνης

Το κείμενο ακολουθεί εδώ...

Παιδιά με ήπια νοητική υστέρηση. Το κείμενο ακολουθεί εδώ...

Παιδιά με διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή. Το κείμενο ακολουθεί εδώ...

Περιορισμοί και Προτάσεις

Το κεφάλαιο αυτό είναι σκόπιμο να περιλαμβάνεται στη Συζήτηση κάθε πτυχιακής εργασίας (με επικεφαλίδα δευτέρου επιπέδου), ανεξαρτήτως του αν το λοιπό περιεχόμενο της ενότητας αυτής έχει διαρθρωθεί σε κεφάλαια ή όχι.

---αλλαγή σελίδας---

Βιβλιογραφία

Παρατηρήστε ότι ο τίτλος της Βιβλιογραφίας είναι μεν κεντραρισμένος, αλλά χωρίς έντονα στοιχεία (βλ. περισσότερα παρακάτω για την ενότητα αυτή).

---αλλαγή σελίδας---

Παράρτημα

Τίτλος και Εξώφυλλο

Ο τίτλος της πτυχιακής εργασίας συνιστάται να αποτελείται από 10 ως 12 λέξεις και θα πρέπει να συνοψίζει την κεντρική ιδέα της εργασίας με απλό, ξεκάθαρο και πλήρη τρόπο. Ο τίτλος δεν πρέπει να είναι γενικός ή αόριστος, αλλά ούτε και να περιλαμβάνει λέξεις που δεν προσθέτουν στην κατανόηση του θέματος της εργασίας, αλλά απλά αυξάνουν το μέγεθός του (όπως «Μια πειραματική διερεύνηση ...»). Ο σκοπός του τίτλου είναι ενημερωτικός και θα πρέπει να παραλείπονται οι ιδιωματισμοί ή οι πολύ τεχνικοί όροι. Μια καλή συμβουλή για τη διαμόρφωση του τίτλου είναι να ακολουθεί τη μορφή “[Η/Οι εξαρτημένη/ες μεταβλητή/ές] ως αποτέλεσμα, σε σχέση ... [της/των ανεξάρτητης/ων μεταβλητής/ών]”. Ορισμένα παραδείγματα ακατάλληλων, βελτιωμένων και ικανοποιητικών τίτλων εργασιών ακολουθούν στη συνέχεια.

Οι παρακάτω τίτλοι είναι *ακατάλληλοι*:

1. Μια μελέτη της επίδρασης της κλασσικής μουσικής, της ροκ μουσικής και της σύγχρονης ελληνικής μουσικής στη συγκέντρωση και τη σχολική επίδοση αγοριών και κοριτσιών Δ΄ τάξης Δημοτικού
2. Μια πειραματική διερεύνηση της άρρητης εκμάθησης συσχετισμών χρώματος-λέξης στο φαινόμενο Stroop σε ενήλικες 18-25 ετών χωρίς μαθησιακές δυσκολίες

Οι επόμενοι τίτλοι είναι *βελτιωμένοι*:

1. Μια μελέτη της επίδρασης διαφορετικών ειδών μουσικής στη συγκέντρωση και τη σχολική επίδοση παιδιών Δ΄ τάξης Δημοτικού
2. Άρρητη εκμάθηση συσχετισμών χρώματος-λέξης σε συνθήκες Stroop σε ενήλικες 18-25 ετών

Οι κατάλληλοι τίτλοι θα είχαν ως εξής:

1. Η επίδραση διαφορετικών ειδών μουσικής στη συγκέντρωση και τη σχολική επίδοση παιδιών Δημοτικού
2. Άρρητη εκμάθηση συσχετισμών χρώματος-λέξης σε συνθήκες Stroop

Το εξώφυλλο της πτυχιακής εργασίας έχει ως εξής: Στο άνω ήμισυ της σελίδας αναγράφεται ο τίτλος, το ονοματεπώνυμο και ο αριθμός μητρώου του φοιτητή, το Τμήμα, και Ίδρυμα (σε χωριστές αράδες με στοίχιση στο κέντρο). Στο κάτω ήμισυ της σελίδας εμφανίζεται η ένδειξη «Σημείωμα του Συγγραφέα», ακολουθούμενη από το εξής κείμενο: «Το δοκίμιο αυτό αποτελεί πτυχιακή εργασία που συντάχθηκε για το Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και υποβλήθηκε τον [Μήνας, Έτος]. [Η/Ο] συγγραφέας βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στην εργασία τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.» (σσ. Οι πληροφορίες στις αγκύλες προσαρμόζονται ανάλογα.)

Στην κεφαλίδα (header) του εξωφύλλου αναγράφεται με κεφαλαία γράμματα ο τρέχων τίτλος, δηλ. μια σύνοψη του τίτλου της πτυχιακής εργασίας, έκτασης μέχρι 50 χαρακτήρων. Ο τρέχων τίτλος διατρέχει το σύνολο των σελίδων του δοκιμίου. Ειδικά στο εξώφυλλο, αναγράφεται μπροστά η ένδειξη «Τρέχων τίτλος:». Επίσης, από το εξώφυλλο ξεκινά η αρίθμηση των σελίδων (στην κεφαλίδα, στοίχιση δεξιά).

Υπόδειγμα για το εξώφυλλο της πτυχιακής εργασίας περιλαμβάνεται στο Παράρτημα του παρόντος Οδηγού.

Περίληψη

Πρόκειται για μια σύντομη (ιδανικά, μια παράγραφος που κυμαίνεται από 150 ως 250 λέξεις και, σίγουρα, όχι περισσότερο από μια σελίδα) παρουσίαση των περιεχομένων της πτυχιακής εργασίας. Θα πρέπει να είναι ακριβής, ανεξάρτητη, περιεκτική, συγκεκριμένη και κατανοητή, και να απεικονίζει τον στόχο και το περιεχόμενο της εργασίας. Επικεφαλίδα της είναι η λέξη “Περίληψη” κεντραρισμένη. Το περιεχόμενό της είναι ουσιαστικά μια περίοδος για καθένα από τα κύρια μέρη της εργασίας: Εισαγωγή, Μέθοδος, Αποτελέσματα και Συζήτηση.

Αρχίστε την περίληψη με την πιο σημαντική πληροφορία που θέλετε να μεταδώσετε, χωρίς όμως να ξοδέψετε τον λιγοστό χώρο που διαθέτετε επαναλαμβάνοντας απλώς τα λόγια του τίτλου. Η πιο σημαντική πληροφορία μπορεί να είναι ο στόχος της εργασίας, ή ακόμα και ένα σημαντικό εύρημα. Περιλάβετε τα πιο σημαντικά ευρήματα ή συμπεράσματα, καθώς και τη σχέση τους με το θεωρητικό πρόβλημα. Μην επεκτείνετε στα δευτερεύοντα συμπεράσματα. Μην χρησιμοποιείτε ασαφείς φράσεις, του τύπου «Η συζήτηση αναφέρεται στη σχέση των ευρημάτων με θεωρίες μάθησης...», αλλά αναφερθείτε στη συγκεκριμένη σχέση των ευρημάτων, εν προκειμένω, με τις θεωρίες μάθησης.

Στην ίδια σελίδα προτείνεται να αναγράφονται 3-4 λέξεις-κλειδιά για σκοπούς βιβλιογραφικής αποδελτίωσης (βλ. υπόδειγμα στο Παράρτημα).

Μια καλογραμμένη περίληψη μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στο αν ο αναγνώστης θα διαβάσει και την υπόλοιπη εργασία, δεδομένου ότι οι περιλήψεις χρησιμοποιούνται από διάφορους οργανισμούς για την αποδελτίωση των εργασιών και την οργάνωσή τους σε βάσεις δεδομένων (π.χ., Psychological Abstracts, PsycLIT, PsycINFO, κ.λπ.).

Η περίληψη είναι το τμήμα της πτυχιακής εργασίας που γράφεται τελευταίο αν και παρουσιάζεται στην αρχή της εργασίας.

Περιεχόμενα και Πρόλογος

Ο κατάλογος περιεχομένων περιλαμβάνει όλες τις επικεφαλίδες πρώτου και δευτέρου επιπέδου (βλ. προδιαγραφές μορφοποίησης παραπάνω) της πτυχιακής εργασίας με την αριθμημένη σελίδα όπου εμφανίζονται.

Σημειώνεται ότι η ενότητα της Εισαγωγής εμφανίζεται στον κατάλογο των περιεχομένων με την ένδειξη «Εισαγωγή», παρά το ότι η ενότητα αυτή στο δοκίμιο δεν τιτλοφορείται «Εισαγωγή», αλλά επαναλαμβάνεται ο τίτλος της πτυχιακής εργασίας.

Ο Πρόλογος είναι η κατεξοχήν «προσωποποιημένη» ενότητα της διπλωματικής εργασίας. Εδώ, για παράδειγμα, μπορούν να αναφερθούν τα κίνητρα ή τα κριτήρια επιλογής του συγκεκριμένου θέματος προς διερεύνηση. Επίσης, η/ο συγγραφέας έχει την ευκαιρία να ευχαριστήσει όσους συνέβαλαν με δημιουργικό τρόπο στην ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας, από τους απλούς συμμετέχοντες μέχρι οικεία, αγαπημένα πρόσωπα. Η ενότητα του Προλόγου δεν είναι υποχρεωτική.

Εισαγωγή

Μετά το εξώφυλλο, την Περίληψη, τα Περιεχόμενα και τον Πρόλογο, ακολουθεί το πρώτο τμήμα της πτυχιακής εργασίας, η Εισαγωγή. Επικεφαλίδα της Εισαγωγής είναι ο τίτλος της πτυχιακής εργασίας (και όχι η ένδειξη «Εισαγωγή», όπως εμφανίζεται στα Περιεχόμενα), ο οποίος αναγράφεται κεντραρισμένος και χωρίς έντονα στοιχεία.

Η Εισαγωγή θέτει καταρχάς το πλαίσιο αναφοράς μέσα στο οποίο ο αναγνώστης θα τοποθετήσει την τρέχουσα εργασία. Επίσης, προσδιορίζει το συγκεκριμένο πρόβλημα που μελετήθηκε καθώς και τον τρόπο με τον οποίο το πρόβλημα αυτό σχετίζεται με την προγενέστερη έρευνα. Γράφοντας την Εισαγωγή, θα πρέπει να εξασφαλίσουμε ότι καλύφθηκαν οι παρακάτω τομείς και απαντήθηκαν τα ακόλουθα ερωτήματα: (α) έχει καλύψει η εισαγωγή επαρκώς το θεωρητικό πλαίσιο της τρέχουσας εργασίας χωρίς να παραλείπει σημαντικούς τομείς, αλλά και χωρίς να επεκταθεί σε άσχετα πεδία, (β) ποιος ήταν ο στόχος της έρευνας, (γ) ποια ήταν η σχέση του θεωρητικού πλαισίου της έρευνας με προγενέστερες ερευνητικές εργασίες, και (δ) ποια ήταν η σχέση του ερευνητικού σχεδιασμού της έρευνας με τον ερευνητικό σχεδιασμό προγενέστερων ερευνών.

Η εισαγωγή στοχεύει στο να εισαγάγει τον αναγνώστη στο θέμα προς διερεύνηση και να εντοπίσει ασάφειες και ελλείμματα προγενέστερων ερευνών ή τομείς που είναι σημαντικό να διερευνηθούν περαιτέρω. Επισημαίνει τη στιβαρότητα της παρούσας μελέτης ως προς τη δυνατότητα που παρέχει να ολοκληρώσουμε τη γνώμη μας. Παρόλο που οι στόχοι της Εισαγωγής είναι δυνατό να επιτευχθούν με διάφορους τρόπους ή συνδυασμούς, είναι σύνηθες να παρουσιάζεται πρώτα η προηγούμενη ερευνητική παραγωγή, την οποία ο συγγραφέας θεωρεί ως την πλέον συναφή προς τη μελέτη του. Αυτό συντελεί στη δημιουργία του πλαισίου αναφοράς του αναγνώστη. Η παρούσα μελέτη μπορεί να αιτιολογηθεί με τον ανάλογο σχολιασμό των προηγούμενων ερευνών.

Αν η διερεύνηση του προβλήματος και η παρουσίασή του εκ μέρους του συγγραφέα είναι συστηματική, τότε το πρόβλημα προβάλλεται ξεκάθαρα χωρίς να απαιτείται περαιτέρω επεξεργασία.

Συνήθως, η Εισαγωγή αρθρώνεται σε επιμέρους κεφάλαια. Στο τελευταίο κεφάλαιο της ενότητας αυτής θα πρέπει να αναφερθούν ο σκοπός, τα ερευνητικά ερωτήματα και οι υποθέσεις της μελέτης.

Η αναφορά στον σκοπό της έρευνας πρέπει να προσδιορίζει τις μεταβλητές, τη σχέση μεταξύ τους, τους συμμετέχοντες και τον τόπο της έρευνας. Για παράδειγμα:

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να ελέγξει τη θεωρία Χ συγκρίνοντας τους ...

(Ομάδα 1) με τους ... (Ομάδα 2) όσον αφορά στην ... (εξαρτημένη μεταβλητή) στο ... (ερευνητική τοποθεσία).

Τα ερευνητικά ερωτήματα περιορίζουν και εστιάζουν τη δήλωση του σκοπού αναδιατυπώνοντάς τον μέσα από συγκεκριμένα ερωτήματα. Τα ερευνητικά ερωτήματα δηλώνουν μια διερευνητική πρόθεση μέρους του ερευνητή και περιγράφουν τις αντιδράσεις των συμμετεχόντων σε μία μεταβλητή ή συγκρίνουν ομάδες συμμετεχόντων σε σχέση με κάποιο αποτέλεσμα ή αναφέρονται σε συσχετίσεις μεταβλητών. Τα ερευνητικά ερωτήματα μπορεί να είναι περιγραφικά, συσχετιστικά ή συγκριτικά. Για παράδειγμα:

Σε ποιο βαθμό/Πόσο συχνά οι ... (συμμετέχοντες) εκδηλώνουν μια

συμπεριφορά/απαντούν κάτι (εξαρτημένη μεταβλητή); **(περιγραφικό/ διερευνητικό)**

Πώς η μεταβλητή Χ συσχετίζεται με τη μεταβλητή Υ; **(συσχετιστικό)**

Πώς διαφοροποιείται η Ομάδα Α από την Ομάδα Β (συνθήκες ανεξάρτητης μεταβλητής) στη μεταβλητή Γ (εξαρτημένη μεταβλητή); **(συγκριτικό)**

Οι υποθέσεις περιορίζουν επίσης τη δήλωση του σκοπού και είναι συγκεκριμένες προβλέψεις για αναμενόμενα αποτελέσματα. Καλό είναι οι υποθέσεις να διατυπώνονται με

όσο πιο σαφή τρόπο γίνεται και να συνοδεύονται από μια σύντομη αιτιολόγηση. Οι ερευνητικές υποθέσεις θα πρέπει να συνδεθούν με προγενέστερες έρευνες, αλλά ταυτόχρονα να περιέχουν κάποιες πρωτότυπες ιδέες ώστε να οδηγούν σε νέα γνώση.

Ένα σημείο που προκαλεί άγχος έχει να κάνει με το μέγεθος της Εισαγωγής. Παρόλο που δεν υπάρχει κανόνας, συνήθως η ενότητα αυτή προτείνεται να μην είναι μεγαλύτερη από το ένα δεύτερο ή μικρότερη από τα δύο πέμπτα της συνολικής έκτασης του δοκιμίου. Τα παραπάνω όρια δεν έχουν απαγορευτικό χαρακτήρα, αν και αποκλίσεις από αυτά θα πρέπει να προβληματίσουν.

Βιβλιογραφικές Παραπομπές

Η παραπομπή των πηγών που έχουν χρησιμοποιηθεί είναι ένα από τα πιο σημαντικά θέματα που καλύπτει το εγχειρίδιο της APA. Είτε παραφράζουμε, είτε παραθέτουμε αυτολεξεί την άποψη ή την εργασία κάποιου συγγραφέα, είμαστε υποχρεωμένοι να αναφέρουμε την πηγή μας. Όταν χρησιμοποιούμε αυτολεξεί ένα τμήμα μιας δημοσίευσης, παραθέτουμε σε παρένθεση τον/τους συγγραφέα/είς, το έτος δημοσίευσης και τη/τις σελίδα/ες. Αν από το τμήμα της δημοσίευσης που χρησιμοποιούμε, αφήσουμε εκτός κάποιο μέρος του, χρησιμοποιούμε τρία αποσιωπητικά (...) για υλικό που αφαιρέθηκε μέσα από μία περίοδο ή τέσσερα αποσιωπητικά (....) όταν το υλικό που αφαιρέθηκε βρίσκεται μεταξύ δύο περιόδων. Αν μέσα σε αυτό το υλικό θέλουμε να εισαγάγουμε κάποια διευκρίνιση, το κάνουμε με αγκύλες και όχι με παρενθέσεις. Τέλος, αν υπάρχει κάποιο γραμματικό, ορθογραφικό ή συντακτικό λάθος στο κείμενο που παραθέτουμε και το οποίο θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στους αναγνώστες μας, χρησιμοποιούμε τη λέξη *sic*, με πλάγια γράμματα μέσα σε αγκύλες (δηλαδή, [*sic*]) αμέσως μετά από το σφάλμα στην παραπομπή.

Στη συνέχεια παρατίθενται μερικά παραδείγματα για την καλύτερη κατανόηση της ορθής χρήσης των παραπομπών μέσα στο κείμενο.

Παραπομπή 1. Αν η άποψη του Bowlby είναι σωστή, αυτές οι συνειδητές και εξιδανικευμένες αναπαραστάσεις μπορεί να συνυπάρχουν με ένα προηγούμενο μοντέλο, το οποίο «διαμορφώθηκε με αρκετά πρωτόγονο τρόπο, αλλά το ίδιο το άτομο μπορεί να έχει ελάχιστη ή και καθόλου συνείδηση της ύπαρξής του» (Bowlby, 1973, σ. 205).

Παραπομπή 2. Ο Bowlby (1973) περιγράφει τη συμπεριφορά προσκόλλησης ως «κάθε μορφή συμπεριφοράς ενός ατόμου που στόχο έχει να διατηρήσει την εγγύτητα με κάποιο προτιμώμενο άτομο που εκλαμβάνεται ως δυνατότερο ή σοφότερο» (σ. 292).

Παραπομπή 3. Όταν το κείμενο που παρατίθεται αυτολεξεί είναι μεγαλύτερο από 40 λέξεις, δεν χρησιμοποιούνται εισαγωγικά. Σε αυτή την περίπτωση η παράθεση γίνεται σε ξεχωριστή παράγραφο, της οποίας όμως το αριστερό περιθώριο ορίζεται στο ίδιο σημείο όπου έχει οριστεί και η εσοχή της παραγράφου. Π.χ., Οι Πλατσίδου και Δημητρίου (2000) υποστηρίζουν:

Η ικανότητα του ατόμου για συγκράτηση και επεξεργασία πληροφοριών επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες, οι οποίοι καθορίζουν τις ενδοατομικές και τις διατομικές διαφορές στην εργαζόμενη μνήμη. Άλλοι παράγοντες, όπως η ηλικία, αναφέρονται σε ατομικά χαρακτηριστικά και άλλοι αφορούν τις προς συγκράτηση πληροφορίες, όπως είναι ο τρόπος κωδικοποίησης (π.χ., ακουστικός, σημασιολογικός), το είδος των πληροφοριών (π.χ., λέξεις, αριθμοί, σχήματα) και η συνθετότητά τους (σ. 115).

Όταν παραφράζουμε την εργασία κάποιου συγγραφέα, πρέπει επίσης να σημειώσουμε μια παραπομπή. Παράδειγμα: Ο Ιωάννου (1996) βρήκε ότι η επίδοση των μαθητών στο τεστ δε συσχετίζεται με το δείκτη νοημοσύνης τους.

Αν μια ολόκληρη παράγραφος είναι βασισμένη στα ευρήματα, τις απόψεις, τις ιδέες κάποιου άλλου συγγραφέα, τότε στο τέλος της παραγράφου τοποθετείται μια παρένθεση που περιέχει το όνομα του συγγραφέα ή των συγγραφέων και το έτος δημοσίευσης. Χρειάζεται

προσοχή ώστε να υπάρχει απόλυτη αντιστοιχία μεταξύ των παραπομπών στο κείμενο και των περιεχομένων της Βιβλιογραφίας (και το αντίθετο). Με άλλα λόγια, πρέπει να εξασφαλιστεί ότι κάθε παραπομπή που έχει γίνει μέσα στο κείμενο εμφανίζεται και στη Βιβλιογραφία.

Όλες οι παραπομπές μέσα στο κείμενο έχουν δύο μέρη: το όνομα του συγγραφέα και το έτος δημοσίευσης. Πάντοτε αναφέρεται το έτος δημοσίευσης μετά το όνομα του συγγραφέα (ακόμη και όταν η συγκεκριμένη παραπομπή επαναλαμβάνεται πολλές φορές μέσα στο δοκίμιο) την πρώτη φορά που χρησιμοποιείται σε κάθε παράγραφο. Ωστόσο, αν υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης με κάποια άλλη δημοσίευση του ίδιου συγγραφέα, το έτος δημοσίευσης εμφανίζεται και περισσότερες φορές μέσα στην ίδια παράγραφο. Όταν μια άποψη υποστηρίζεται από περισσότερες παραπομπές, αυτές τοποθετούνται με αλφαβητική σειρά για τους συγγραφείς και χρονολογική για τα έτη δημοσίευσης, ενώ χωρίζονται μεταξύ τους με τελεία. Π.χ., (Ιωάννου, 1997. Παπαδόπουλος, 1979, 1991).

Όταν η παραπομπή γίνεται στην εργασία δύο ή περισσότερων συγγραφέων, ακολουθούμε τους ακόλουθους κανόνες:

Δύο συγγραφείς. Πάντοτε αναφέρονται τα ονόματα και των δύο συγγραφέων. Οι Ιωάννου και Παπαδόπουλος (1994) βρήκαν ... ή ... (Ιωάννου & Παπαδόπουλος, 1994) ή Το 1994, οι Ιωάννου και Παπαδόπουλος βρήκαν ...

Τρεις ως πέντε συγγραφείς. Αναφέρονται όλοι οι συγγραφείς την πρώτη φορά που γίνεται η παραπομπή στην εργασία τους. Στις επόμενες αναφορές στην ίδια εργασία, ωστόσο, χρησιμοποιείται μόνο το όνομα του πρώτου συγγραφέα ακολουθούμενο από το “et al.” ή το “και συν.” αν πρόκειται για ελληνική δημοσίευση. Για παράδειγμα, οι Ιωάννου, Παπαδόπουλος και Μαρίνος (1996) βρήκαν ... [την πρώτη φορά που χρησιμοποιείται], αλλά οι Ιωάννου και συν. (1996) επιμένουν [όλες τις επόμενες φορές].

Έξι ή περισσότεροι συγγραφείς. Αναφέρεται μόνο το πρώτο όνομα ακολουθούμενο από το “et al.” ή το “και συν.”.

Οργανισμός ως συγγραφέας. Την πρώτη φορά αναφέρεται ο πλήρης τίτλος, για παράδειγμα, (Ελληνική Ψυχολογική Εταιρία [ΕΛΨΕ], 1997). Από εκεί και ύστερα, χρησιμοποιείται η συντομογραφία ακολουθούμενη από το έτος δημοσίευσης (ΕΛΨΕ, 1997).

Παραπομπή μέσω δευτερεύουσας πηγής. Κάθε άρθρο ή σύγγραμμα που χρησιμοποιούμε ως βιβλιογραφική αναφορά ονομάζεται βασική (ή πρωταρχική) πηγή. Πρόκειται για υλικό που συνήθως εντοπίζουμε μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και το μελετάμε από το πρωτότυπο. Σε ορισμένες περιπτώσεις όμως ενδέχεται να θέλουμε να παραπέμψουμε σε ένα άρθρο ή σύγγραμμα που δεν το έχουμε διαβάσει απευθείας, αλλά για το οποίο βρήκαμε πληροφορίες μέσω μιας άλλης δημοσίευσης. Στις περιπτώσεις αυτές, το πρωτότυπο άρθρο που μας ενδιαφέρει είναι η βασική πηγή και η δημοσίευση μέσω της οποίας το εντοπίσαμε, είναι η δευτερεύουσα πηγή. Αν και κατά κανόνα επιβάλλεται η άμεση ανεύρεση της βασικής πηγής, κάτι τέτοιο δεν είναι πάντα εφικτό (π.χ. μπορεί να είναι πλέον εκτός εμπορίου ή να μη γνωρίζουμε τη γλώσσα του πρωτοτύπου). Τότε η παραπομπή μέσα στο κείμενο γίνεται ως εξής: Ο Allport (όπως αναφέρεται από τη Χαντζή, 1999) υποστηρίζει... [όπου ο Allport είναι η βασική πηγή στην οποία δεν είχαμε πρόσβαση, ενώ η Χαντζή είναι η δευτερεύουσα πηγή που μελετήσαμε απευθείας]. Στη Βιβλιογραφία περιλαμβάνεται μόνο η δευτερεύουσα πηγή (εν προκειμένω, η Χαντζή, 1999).

Γενικές Τεχνικές Αρχές

Παλαιότερα, κατά τη συγγραφή μιας ερευνητικής εργασίας, επιβαλλόταν να χρησιμοποιούνται απρόσωπες εκφράσεις που δεν αναφέρονταν άμεσα ούτε στο συγγραφέα ούτε και στον αναγνώστη. Αργότερα (1974), η APA άλλαξε αυτή τη σύμβαση και τώρα είναι αποδεκτή η χρήση της ενεργητικής φωνής (χωρίς όμως να φτάνουμε σε υπερβολές). Στην

περίπτωση που επιβάλλεται η διατύπωση στην ενεργητική φωνή, χρησιμοποιούμε το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο.

Όταν γίνεται αναφορά σε δεδομένα ή σε πειράματα χρησιμοποιείται πάντα ο αόριστος χρόνος. Αυτός ο χρόνος χρησιμοποιείται είτε γίνεται αναφορά σε πρόσφατα δεδομένα είτε για δεδομένα που συνέλεξε ένας πειραματιστής εδώ και πολλά χρόνια. Όμως, όταν γίνεται αναφορά σε νόμους ή υποθέσεις, καθώς και στα συμπεράσματα της έρευνας, χρησιμοποιείται ο ενεστώτας. Έτσι, στην Εισαγωγή και τη Μέθοδο χρησιμοποιείται ο αόριστος και ο παρακείμενος χρόνος, στα Αποτελέσματα ο αόριστος και στη Συζήτηση ο ενεστώτας. Τέλος, στην Περίληψη χρησιμοποιείται ο αντίστοιχος χρόνος με το τμήμα της έκθεσης στο οποίο γίνεται αναφορά.

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στη γλώσσα που χρησιμοποιείται. Συγκεκριμένα, πρέπει να αποφεύγονται εκφράσεις που προκαλούν ενόχληση, οι «ταμπέλες», τα στερεότυπα (π.χ., γέροι, ναρκομανείς), καθώς και η ταύτιση των συμμετεχόντων με την πάθησή τους (π.χ., οι αυτιστικοί, οι κουτσοί, οι κουφοί). Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ουδέτερους προσδιορισμούς (π.χ., ηλικιωμένοι, εθισμένοι στα ναρκωτικά) και «άτομα με ____» για να προσδιορίσετε την κατηγορία των ατόμων (π.χ., παιδιά με αυτισμό, άτομα με κώφωση).

Μέθοδος

Το δεύτερο τμήμα της πτυχιακής εργασίας ξεκινάει από νέα σελίδα. Επικεφαλίδα είναι η λέξη «Μέθοδος» κεντραρισμένη και με έντονα γράμματα. Η Μέθοδος ενημερώνει τον αναγνώστη για τον γενικό σχεδιασμό της έρευνας, τις μεθοδολογικές ιδιαιτερότητές της και τη στρατηγική που ακολουθήθηκε, δηλαδή τι έγινε, σε τι (ή σε ποιόν), και πώς πραγματοποιήθηκε. Η περιγραφή πρέπει να είναι τόσο λεπτομερής, ώστε να επιτρέπει στον αναγνώστη να επαναλάβει με ακρίβεια την έρευνα. Σε μια πειραματική εργασία, το τμήμα αυτό χωρίζεται συνήθως σε τέσσερα μέρη: (α) συμμετέχοντες, (β) μέσα συλλογής δεδομένων, (γ) σχεδιασμός και (δ) διαδικασία συλλογής δεδομένων. Συχνά τα τελευταία δύο μέρη συνδυάζονται και παρουσιάζονται μαζί. Ένα τέταρτο μέρος (στατιστική ανάλυση) μπορεί να είναι η περιληπτική παρουσίαση των τρόπων με τους οποίους αναλύθηκαν τα ερευνητικά δεδομένα, ώστε να προετοιμαστεί ο αναγνώστης ως προς το τι θα ακολουθήσει στην επόμενη ενότητα.

Συμμετέχοντες

Το μέρος αυτό τιτλοφορείται «Συμμετέχοντες» ή «Υποκείμενα» ανάλογα με το αν χρησιμοποιήθηκαν άνθρωποι ή ζώα. Περιγράφεται με λεπτομέρεια ο αριθμός, το φύλο, η ηλικία των συμμετεχόντων, καθώς και όλα τα σχετικά με την έρευνα χαρακτηριστικά τους. Επίσης αναφέρονται η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε αναλυτικά, τόσο ως προς το μέγεθος του δείγματος και την αιτιολόγησή του όσο και ως προς το γενικό πληθυσμό από τον οποίο προέρχεται, αλλά και ως προς την αιτιολόγηση της ίδιας της επιλεγμένης μεθόδου δειγματοληψίας. Επίσης, αναφέρονται τα κίνητρα που δόθηκαν στους συμμετέχοντες καθώς και τα μέτρα που τυχόν πάρθηκαν για να ελεγχθεί το πιθανό σφάλμα από τις μεταξύ των ατόμων διαφορές. Εδώ περιλαμβάνεται και ο έλεγχος των εξωγενών

παραγόντων και χρειάζεται ιδιαίτερη αναφορά, τόσο στις μεθόδους ελέγχου αυτών όσο και στους περιορισμούς ελέγχου τους, λόγω της στρατηγικής που εφαρμόστηκε.

Μέσα Συλλογής Δεδομένων

Σε αυτό το μέρος γίνεται ολοκληρωμένη περιγραφή του υλικού (ερωτηματολόγια, τεστ κ.λπ.) ή της συσκευής (μοντέλο, εταιρία κατασκευής) που χρησιμοποιήθηκε για την πραγματοποίηση της έρευνας. Όταν πρόκειται για απλά αντικείμενα (όπως έπιπλα, χρονόμετρα, μολύβια, κ.λπ.) δεν χρειάζονται πολλές λεπτομέρειες. Μάλιστα, μπορεί κανείς να αναφερθεί σε αυτά μόνο στη Διαδικασία.

Τα ψυχομετρικά εργαλεία περιγράφονται αδρομερώς. Για παράδειγμα, αναφέρεται ο αριθμός των στοιχείων που περιλαμβάνουν (ενδεχομένως, συνοδευόμενος από ένα ή δύο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα), η κλίμακα μέτρησης, ο τρόπος βαθμολόγησης και οι δείκτες αξιοπιστίας. Οποσδήποτε περιλαμβάνεται βιβλιογραφική παραπομπή στους συγγραφείς τους. Στις περιπτώσεις που χρησιμοποιήθηκαν αυτοσχέδια ερωτηματολόγια για την πραγματοποίηση της έρευνας, πρέπει να γίνει αναφορά στη διαδικασία κατασκευής τους και στον έλεγχο των ψυχομετρικών τους χαρακτηριστικών (τουλάχιστον αξιοπιστία και αναμενόμενες ή παρατηρούμενες διαστάσεις εάν υπάρχουν). Τα αυτοσχέδια ερωτηματολόγια παρατίθενται σε Παράρτημα στο τέλος της έκθεσης. (Προσοχή! Τα ψυχομετρικά εργαλεία – κλίμακες, τεστ, κ.ά. – που χρησιμοποιήθηκαν δεν επιτρέπεται να εμφανίζονται αυτούσια σε κανένα σημείο του δοκιμίου καθώς για αυτά ισχύουν πνευματικά δικαιώματα.)

Διαδικασία Συλλογής Δεδομένων

Στο μέρος αυτό γίνεται σαφής αλλά και περιληπτική περιγραφή της πειραματικής διαδικασίας με χρονολογική σειρά. Συγκεκριμένα αναφέρονται: (α) οι ανεξάρτητες και οι εξαρτημένες μεταβλητές, (β) οι κύριες πειραματικές συνθήκες και η σειρά τους, (γ) οι αντισταθμιστικές συνθήκες, δηλαδή τα μέτρα που πάρθηκαν για να ελεγχθεί το σφάλμα που

τυχόν θα προέκυπτε από την πειραματική διαδικασία, (δ) τα χρονικά διαστήματα παρουσίασης των ερεθισμάτων και ο χρόνος που μεσολάβησε μεταξύ των συνθηκών, και (ε) οι οδηγίες προς τους συμμετέχοντες και η εκπαίδευσή τους πριν αρχίσει η συλλογή των δεδομένων.

Ανάλογα με το πόσο περίπλοκος είναι ο σχεδιασμός και η διαδικασία της έρευνας εξαρτάται ο χωρισμός αυτού του μέρους σε Σχεδιασμό και Διαδικασία Συλλογής Δεδομένων. Μια επιτυχημένη «Διαδικασία» είναι αυτή που κάνοντας λογική χρήση του χώρου επιτρέπει στον αναγνώστη να επαναλάβει με ακρίβεια την έρευνα.

Αποτελέσματα

Αλλάζουμε σελίδα και τοποθετούμε ως επικεφαλίδα τη λέξη «Αποτελέσματα» ή «Ευρήματα» κεντραρισμένη, με έντονα γράμματα. Εδώ παρουσιάζονται τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν σε αντιστοιχία προς τα συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί στην Εισαγωγή. Τα δεδομένα παρουσιάζονται με στατιστικούς όρους και μεθόδους, σε μορφή περίληψης συνήθως, και χωρίς ερμηνείες για τη σημασία τους. Στην περιληπτική παρουσίαση των δεδομένων περιέχονται πίνακες, σχήματα και γραφικές παραστάσεις. Επιπλέον, σε αυτό το τμήμα παρουσιάζονται και οι στατιστικοί υπολογισμοί. Η χρήση των στατιστικών μεθόδων επεξεργασίας των δεδομένων αποσκοπεί στο να απαντηθούν ερωτήσεις, όπως:

Είναι τα αποτελέσματα απόρροια της τυχαίας διακύμανσης ή είναι συστηματικά;

Είναι πιθανόν οι διαφορές στα αποτελέσματα των διαφόρων συνθηκών να οφείλονται μόνο σε τυχαίους παράγοντες;

Ποια η πιθανότητα να είναι στην πραγματικότητα άσχετες μεταξύ τους δύο μεταβλητές που φαίνονται να συμμεταβάλλονται;

Η πρακτική που ακολουθείται συνήθως είναι να αναφέρονται πρώτα τα περιγραφικά ευρήματα και στη συνέχεια τα αποτελέσματα των επαγωγικών αναλύσεων. Επίσης, προηγούνται τα σημαντικότερα ευρήματα καθώς και αυτά που σχετίζονται με τα διερευνητικά ερωτήματα ή τις ερευνητικές υποθέσεις. Τα δευτερεύοντα ευρήματα είναι αυτά που δεν αναμένονταν ή αυτά που προέκυψαν από στατιστικές αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν εκ των υστέρων.

Θα πρέπει να τονίσουμε με ιδιαίτερη έμφαση στο σημείο αυτό ότι δεν υπάρχει κανένα απολύτως πρόβλημα στην περίπτωση που η διαδικασία ελέγχου των υποθέσεών μας δείξει μια στατιστικώς μη σημαντική επίδραση της ανεξάρτητης μεταβλητής στην εξαρτημένη ή

μια μηδενική συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών που εξετάζουμε (ενώ κάτι τέτοιο αναμενόταν βάσει των ευρημάτων προγενέστερων ερευνών). Αν έχουμε λόγους να πιστεύουμε ότι πρόκειται για Σφάλμα Τύπου II, δηλαδή η μηδενική υπόθεση γίνεται δεκτή ενώ δεν είναι αληθής, στη Συζήτηση της εργασίας θα πρέπει να γίνει εκτενής αναφορά στους λόγους για τους οποίους θεωρούμε ότι συνέβη κάτι τέτοιο (π.χ., περιορισμοί στον ερευνητικό σχεδιασμό και τη διαδικασία, σφάλμα δειγματοληψίας, μικρό δείγμα, κ.ο.κ.).

Ενδέχεται, ωστόσο, μια μη στατιστικώς σημαντική επίδραση ή συσχέτιση να οφείλεται στο ότι η μηδενική υπόθεση είναι αληθής και να μην οφείλεται σε μεθοδολογικούς περιορισμούς. Εφόσον εξεταστεί πρώτα η πιθανή συνεισφορά των παραπάνω μεθοδολογικών περιορισμών σε ένα μη στατιστικώς σημαντικό εύρημα, θα πρέπει να γίνει αναφορά στη θεωρητική σημασία τυχόν αρνητικών ευρημάτων (στη Συζήτηση). Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί πως η στατιστική σημαντικότητα δεν είναι απαραίτητα ταυτόσημη με τη θεωρητική σημαντικότητα: μη στατιστικώς σημαντικά ευρήματα μπορεί να είναι το ίδιο «σημαντικά» με στατιστικώς σημαντικά ευρήματα, π.χ. η απουσία στατιστικώς σημαντικής σχέσης μεταξύ του φύλου και της επίδοσης σε δοκιμασίες μαθηματικής ικανότητας. Πρέπει, επίσης, να τονιστεί πως η βαθμολογία της πτυχιακής εργασίας δεν θα επηρεαστεί από το εάν τα ευρήματα είναι στατιστικώς σημαντικά ή μη, αλλά από τη μεθοδολογική αρτιότητα της εργασίας.

Η δομή μιας τυπικής παραγράφου στα Αποτελέσματα περιλαμβάνει: (α) μια αναφορά στο σκοπό της ανάλυσης, (β) τον καθορισμό του κατάλληλου περιγραφικού στατιστικού δείκτη για τη σύνοψη των δεδομένων, (γ) την παρουσίαση των περιγραφικών στατιστικών δεικτών είτε μέσα στο κείμενο είτε με ένα πίνακα είτε με ένα σχήμα, (δ) αναφορά στα σημαντικότερα δεδομένα που πρέπει να προσέξει ο αναγνώστης, (ε) επιλογή (και αιτιολόγησή της) του κατάλληλου στατιστικού τεστ/κριτηρίου για την επεξεργασία των

δεδομένων και παρουσίαση των αποτελεσμάτων, και (στ) αναφορά στα συμπεράσματα από τη στατιστική επεξεργασία, αλλά όχι συζήτησή τους. Αυτό θα γίνει στην επόμενη ενότητα της εργασίας, τη Συζήτηση.

Υποτίθεται ότι ο αναγνώστης γνωρίζει τη σημασία των διαφόρων στατιστικών μεθόδων που έχουν χρησιμοποιηθεί. Έτσι, αφού πρώτα παρουσιαστούν οι σχετικοί περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες (είτε σε πίνακα, είτε σε σχήμα, είτε λεκτικά αν πρόκειται για λίγους δείκτες), στη συνέχεια αναφέρεται ο τύπος του στατιστικού τεστ που χρησιμοποιήθηκε, οι βαθμοί ελευθερίας, η τιμή του τεστ που προέκυψε, το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας και, ιδανικά, το μέγεθος της επίδρασης. Η γενική μορφή που ακολουθείται για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων από ένα επαγωγικό στατιστικό τεστ είναι: στατιστικό τεστ (df) = τιμή, p = τιμή p , μέγεθος επίδρασης. Για παράδειγμα, $F(2, 38) = 2,19$, $p = 0,029$, $\eta^2 = 0,37$. Καθώς τα περισσότερα στατιστικά κριτήρια εφαρμόζονται πλέον με τη βοήθεια εξειδικευμένου λογισμικού (π.χ., SPSS, PSPP, Statistica, SAS, Minitab, R, αλγόριθμοι Excel), είναι γνωστή η τιμή p (η πιθανότητα να παρατηρηθεί ένα αποτέλεσμα σαν αυτό που βρέθηκε στην έρευνά μας αν ισχύει η μηδενική υπόθεση) και συνιστάται να παρουσιάζεται με ακρίβεια (για παράδειγμα, $p = 0,003$) αντί για $p < 0,01$. Η μόνη περίπτωση που αναφέρεται ότι $p < 0,001$ είναι όταν η τιμή p που δίνει το λογισμικό είναι .000. Τέλος, να σημειωθεί ότι όλοι οι περιγραφικοί δείκτες (μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις κ.λπ.) καθώς και τα αποτελέσματα από την εφαρμογή των στατιστικών κριτηρίων (t-test, ανάλυση διακύμανσης, δείκτες συνάφειας, κ.λπ.) στρογγυλοποιούνται στο δεύτερο δεκαδικό ψηφίο, κάτι όμως που δεν ισχύει για την τιμή p , η οποία παρατίθεται με τρία δεκαδικά ψηφία.

Τα Αποτελέσματα θα πρέπει να έχουν τη μορφή σύντομου και σαφούς συνεχόμενου κειμένου και όχι ασύνδετων παραγράφων. Αν περιλαμβάνονται πίνακες και σχήματα, πρέπει να γίνεται αναφορά σε αυτά μέσα στο κείμενο (π.χ., βλ. Πίνακα 1). Οι πίνακες και τα

σχήματα πρέπει να χρησιμοποιούνται με φειδώ. Μια βασική αρχή είναι ότι το κείμενο, οι πίνακες και τα σχήματα λειτουργούν αυτόνομα (ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να κατανοήσει το ένα χωρίς να χρειάζεται να καταφύγει στο άλλο) και συμπληρωματικά (έτσι ώστε να μην υπάρχει σημαντική επικάλυψη πληροφοριών). Προσοχή επίσης πρέπει να δίνεται στο να μην παρουσιάζονται τα *ίδια* δεδομένα με πίνακα και με σχήμα. Στην πτυχιακή εργασία οι πίνακες και τα σχήματα τοποθετούνται μέσα στο κείμενο στην κατάλληλη θέση (κοντά στο σημείο όπου γίνεται αναφορά στα δεδομένα τους).

Καλό είναι να αποφεύγεται η χρήση της λέξης «απόδειξη» και των συναφών της. Καθώς τα στατιστικά τεστ βασίζονται σε πιθανότητες και μπορεί να έχει γίνει κάποιο σφάλμα, τα αποτελέσματα δεν αποδεικνύουν τίποτα στην πραγματικότητα. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται επίσης ώστε ο συγγραφέας να μένει προσηλωμένος στα δεδομένα και μόνο σε αυτά (να αποφεύγει δηλαδή τόσο τις ερμηνείες, τις οποίες πρέπει να κάνει στη Συζήτηση, όσο και τα αυθαίρετα αποτελέσματα, τα οποία δεν προκύπτουν από τα δεδομένα που έχει συγκεντρώσει).

Στην περίπτωση που σε αυτό το τμήμα περιλαμβάνεται πολύ υλικό, ίσως είναι χρήσιμο να χωριστεί σε επιμέρους κεφάλαια (με επικεφαλίδες δευτέρου επιπέδου).

Οι πίνακες που περιλαμβάνονται στα Αποτελέσματα στόχο έχουν να συνοψίσουν τα αρχικά δεδομένα (με μέσους όρους και τυπικές αποκλίσεις συνήθως) ή να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα των αναλύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί. Ο πίνακας με τα αρχικά δεδομένα δεν παρουσιάζεται σε αυτό το τμήμα της εργασίας, αλλά σε ξεχωριστό παράρτημα στο τέλος της. Η μορφή του κάθε πίνακα εξαρτάται από τον αριθμό των παραγόντων που μελετήθηκαν, καθώς και από τον αριθμό των συνθηκών σε κάθε παράγοντα. Οι πίνακες (και τα σχήματα) είναι αριθμημένοι συνεχόμενα (ακολουθείται διαφορετική αρίθμηση για τους πίνακες και διαφορετική για τα σχήματα) και συνοδεύονται από τίτλο που περιγράφει

επαρκώς το περιεχόμενό τους. Τόσο οι στήλες όσο και οι σειρές του πίνακα πρέπει να έχουν σαφείς τίτλους και πρέπει να είναι ξεκάθαρη η μονάδα μέτρησης που χρησιμοποιήθηκε.

Τέλος, οι πίνακες δεν περιέχουν κάθετη διαγράμμιση, σύμφωνα με τις οδηγίες της APA. Ο αριθμός του πίνακα εμφανίζεται μόνος του και στην επόμενη αράδα ακολουθεί με πλάγια γράμματα ο τίτλος του. Δεν υπάρχει τελεία μετά τον αριθμό ή τον τίτλο του πίνακα. Για παράδειγμα,

Πίνακας 1

Μέσοι Όροι των Βαθμών Κοινωνικής Στήριξης κατά Επίπεδο Αυτοεκτίμησης

Πηγές κοινωνικής στήριξης	Αυτοεκτίμηση		
	Υψηλή	Μέτρια	Χαμηλή
Γονείς	3,41	3,11	2,71
Συμμαθητές	3,26	3,05	2,82
Καθηγητές	2,57	2,42	2,31
Στενοί φίλοι	3,58	3,38	3,30

Πίνακας 2

Δείκτες Συνάφειας μεταξύ των Υποκλιμάκων του Ερευνητικού Εργαλείου

Υποκλίμακα	1	2	3	4
1. Αναγνωστική ικανότητα	-	-0,54*	0,37	0,21
2. Αριθμητική ικανότητα		-	0,72***	-0,46
3. Χωρική ικανότητα			-	-0,08
3. Μνημονική ικανότητα				-

* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.

Πίνακας 3

Περίληψη της Ανάλυσης Παλινδρόμησης για τις Μεταβλητές που Προβλέπουν την Αναγνωστική Ικανότητα των Παιδιών ($N = 86$)

Προβλεπτικός παράγοντας	B	SE B	β
Τεστ Raven	0,57	0,20	0,22**
Τεστ ομοιοκαταληξίας	-0,11	0,28	-0,03
Φωνολογική δοκιμασία	1,21	0,16*	0,75***
RAN	0,04	0,04	0,08

Σημείωση. $R^2 = 0,61$. Προσαρμοσμένο $R^2 = 0,59$.

* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.

Πίνακας 4

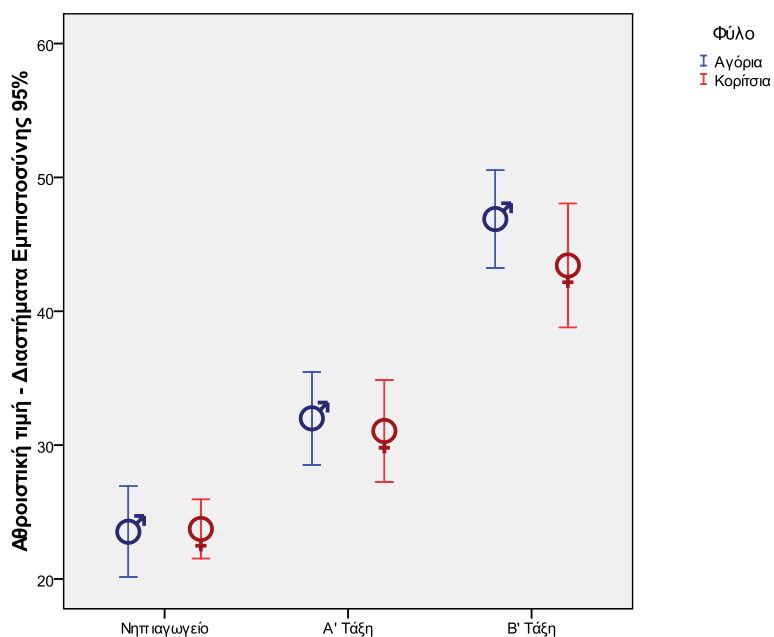
Ανάλυση Διακύμανσης ως προς το Φύλο και τη Δοκιμασία

Πηγή	df	F	p	η^2
Φύλο (A)	1	0,01	0,86	0,02
Δοκιμασία (B)	2	0,74	0,43	0,22
$A \times B$	2	0,16	0,81	0,10
Σφάλμα	30			

Σε μια πτυχιακή εργασία αναμένεται η εφαρμογή απλών ερευνητικών σχεδιασμών και η χρήση των πιο γνωστών επαγωγικών στατιστικών κριτηρίων, για παράδειγμα του κριτηρίου t , της ανάλυσης διακύμανσης, της παλινδρόμησης, του χ^2 , κ.λπ. Ορισμένα παραδείγματα

πινάκων με ευρήματα από την εφαρμογή αυτών των κριτηρίων παρουσιάζονται στους Πίνακες 3 και 4.

Τα σχήματα τυπώνονται σε δύο διαστάσεις πάντοτε. Πρέπει να είναι τυπωμένο στο κέντρο και να εμφανίζεται πάνω από τον αριθμό και τον τίτλο του. Προσοχή! Ο τρόπος με τον οποίο εμφανίζεται ο τίτλος των σχημάτων είναι διαφορετικός από αυτόν των πινάκων. Έτσι, η λέξη «Σχήμα», ο αριθμός και η τελεία που ακολουθεί είναι τυπωμένα με πλάγια γράμματα. Στη συνέχεια (στην ίδια αράδα) ακολουθεί ο τίτλος του σχήματος χωρίς ιδιαίτερη μορφοποίηση. Π.χ.,

Σχήμα 1. Διαστήματα εμπιστοσύνης 95% των μέσων όρων των αθροιστικών τιμών των ορθών απαντήσεων ως προς το φύλο και την τάξη φοίτησης.

Συζήτηση

Και αυτό το τμήμα της πτυχιακής εργασίας, όπως και τα δύο προηγούμενα, ξεκινάει από νέα σελίδα με τη λέξη «Συζήτηση» κεντραρισμένη και με έντονα γράμματα. Μέχρι αυτό το σημείο, η εργασία έχει θέσει το πρόβλημα (Εισαγωγή), έχει εκθέσει τον τρόπο με τον οποίο συλλέχτηκαν τα δεδομένα (Μέθοδος) και στο τμήμα των Αποτελεσμάτων έχει δώσει την απάντηση στο πρόβλημα με βάση τα δεδομένα. Η Συζήτηση ακολουθεί για να επεξηγήσει τη σημασία των αποτελεσμάτων.

Μια πρώτη θεώρηση είναι το αν τα αποτελέσματα στηρίζουν ή όχι την αρχική υπόθεση, δηλαδή τις προ-πειραματικές προβλέψεις του ερευνητή. Το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι: τα αποτελέσματα στηρίζουν την υπόθεση; Τις περισσότερες φορές η ερώτηση αυτή μπορεί να απαντηθεί. Αλλά υπάρχουν και φορές που τα αποτελέσματα είναι τόσο αμφίσημα, ώστε στην τελική θεώρησή τους να μην είναι δυνατό να ληφθεί, με κάποιο βαθμό βεβαιότητας, μια απόφαση όσον αφορά αυτό το ερώτημα. Αυτό μπορεί να συμβεί λόγω του ερευνητικού σχεδιασμού ή ακόμη και λόγω εξωγενών παραγόντων. Στην περίπτωση αυτή, η απάντηση πρέπει να είναι «ίσως», εφόσον οι περιστάσεις δεν επιτρέπουν μια πιο οριστική απάντηση.

Όποια και να είναι η απάντηση στην παραπάνω ερώτηση, θα πρέπει να συμπεριληφθεί στο δοκίμιο και να επεξηγηθεί πλήρως. Δηλαδή, τα δεδομένα της έρευνας δεν πρέπει ποτέ να αποκρύπτονται. Δεδομένα που παίρνονται ακόμα και από τον πιο άπειρο ερευνητή δεν πρέπει να θεωρούνται ποτέ ανάξια λόγου εκ πεποιθήσεως. Αν, για παράδειγμα, τα αποτελέσματα από μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε από φοιτητές αντιτίθενται προς τα «αναμενόμενα», πρέπει να εκτιμηθούν και να συζητηθούν οι πηγές και το μέγεθος των σφαλμάτων. Για αυτό, όταν οι φοιτητές αναπαράγουν μια έρευνα, χρειάζεται να εξετάζονται

οι ομοιότητες και οι διαφορές ανάμεσα στην εργασία των φοιτητών και σε αυτή των άλλων συγγραφέων.

Η Συζήτηση είναι επίσης ο χώρος όπου εκτιμάται η πιθανή σχέση και σημασία των αποτελεσμάτων σε σύγκριση με τις εκφραζόμενες απόψεις άλλων συγγραφέων (ιδιαίτερα σε σχέση με τα ευρήματα που έχουν παρουσιαστεί στην Εισαγωγή της εργασίας) και όπου, επιπλέον, αναφέρονται τα όποια συμπεράσματα που κατά τη γνώμη του συγγραφέα μπορούν να εξαχθούν από τη μελέτη του. Προηγουμένως έχει απαντηθεί το ερώτημα: «ποια είναι τα ευρήματα». Τώρα, σε αυτή την ενότητα, επιχειρείται να υποδειχθεί η σημασία των ευρημάτων. Αν υπάρχουν κάποιες επιφυλάξεις ως προς τα συμπεράσματα αλλά και ως προς τους περιορισμούς της έρευνας (σχεδιαστικούς, διαδικαστικούς κ.ά.), αυτές πρέπει να αναφερθούν συγκεκριμένα, χωρίς όμως να γίνεται προσπάθεια να προβλεφτεί κάθε κριτική που μπορεί να γίνει στην έρευνα από τους αναγνώστες της.

Ένα τελευταίο σημείο που συχνά ανακύπτει στη συζήτηση αφορά τις προοπτικές που δημιουργεί η παρούσα εργασία για μελλοντική εργασία ή/και βελτίωση των τεχνικών. Οι προτάσεις όμως που κάνει ο συγγραφέας για περαιτέρω έρευνα θα πρέπει να είναι συγκεκριμένες και όχι γενικές και αόριστες.

Βιβλιογραφία

Η βιβλιογραφία ξεκινάει σε καινούρια σελίδα. Όλες οι δημοσιεύσεις που παρατίθενται στο τμήμα αυτό τοποθετούνται σε απόλυτη αλφαβητική σειρά, ανάλογα με το επίθετο του πρώτου συγγραφέα, με βάση την εξής ακολουθία (δεν διαχωρίζονται οι ελληνικές από τις ξένες βιβλιογραφικές αναφορές):

Aα	Aa	Hη	--	Nν	Nn	Yυ	Uu
Bβ	Bb	--	Hh	Ξξ	--	--	Vv
Γγ	Cc	Θθ	--	Oο	Oo	--	Ww
Δδ	Dd	Iι	Ii	Ππ	Pp	Φφ	--
Eε	Ee	--	Jj	--	Qq	Xχ	Xx
--	Ff	Kκ	Kk	Pρ	Rr	Ψψ	--
Zζ	--	Λλ	Ll	Σσ	Ss	Ωω	--
--	Gg	Mμ	Mm	Tτ	Tt	--	Zz

Το διάστημα μεταξύ των αράδων είναι διπλό και υπάρχει εσοχή σε όλες τις αράδες κάθε δημοσίευσης εκτός από την πρώτη αράδα (στο ίδιο σημείο με την εσοχή της παραγράφου στο κείμενο).

Στην περίπτωση που περιλαμβάνονται περισσότερες δημοσιεύσεις του ίδιου συγγραφέα, τοποθετείται πρώτη η χρονικά προγενέστερη. Επίσης, όταν περιλαμβάνονται αρκετές εργασίες του ίδιου συγγραφέα, προηγούνται αυτές στις οποίες ήταν ο μοναδικός συγγραφέας και ακολουθούν αυτές στις οποίες ήταν ο πρώτος από μια σειρά συγγραφέων. Στην περίπτωση που υπάρχουν περισσότερες από μία δημοσιεύσεις του ίδιου συγγραφέα με το ίδιο έτος δημοσίευσης, διαφοροποιούνται με τη χρήση του α, β, γ, κ.ο.κ., μετά ακριβώς

από το έτος δημοσίευσης. Τέλος, αν δεν υπάρχει συγγραφέας, ο τίτλος μετακινείται στη αρχή και η εγγραφή γίνεται αλφαβητικά σύμφωνα με τον πρώτο σημαντικό όρο του τίτλου.

Οι δημοσιεύσεις είναι διαφόρων ειδών (βιβλία, άρθρα, κεφάλαια σε επιμελημένους τόμους, ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις κ.λπ.) και ακολουθείται ιδιαίτερος τρόπος μορφοποίησης για την καθεμία:

Βιβλίο

Επίθετο συγγραφέα και αρχικά του ονόματός του. Έτος δημοσίευσης σε παρένθεση και ακολουθεί τελεία. Τίτλος του βιβλίου με πλάγια γράμματα και ακολουθεί τελεία. Τόπος έκδοσης ακολουθούμενος από άνω και κάτω τελεία. Εκδοτικός οίκος.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στον τίτλο του βιβλίου εμφανίζονται με κεφαλαία γράμματα μόνο το πρώτο γράμμα της πρώτης λέξης, το πρώτο γράμμα της πρώτης λέξης που ακολουθεί άνω και κάτω τελεία και τα αρχικά των ονομάτων που πιθανόν περιέχονται στον τίτλο. Επίσης, μετά από τον τίτλο και μέσα σε παρένθεση εμφανίζεται ο αριθμός έκδοσης του βιβλίου (3η έκδ.) ή ο τόμος (αν πρόκειται για πολύτομο έργο) ώστε να διευκολύνεται ο αναγνώστης στην ανεύρεση του βιβλίου που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας.

Για παράδειγμα,

Ιωάννου, Ι. Κ. (1997). *Κατάθλιψη* (2η έκδ.). Αθήνα: Ψυχολογικές Εκδόσεις.

Άλλα είδη βιβλίων, όπως το DSM-V, ή δημοσιευμένα τεστ.

Wechsler, D. (1997). *Wechsler Adult Intelligence Scale – Third edition*. The Psychological Corporation.

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (5th ed.). Arlington, VA: Author.

Άρθρο σε Επιστημονικό Περιοδικό

Επίθετο συγγραφέα και αρχικά του ονόματός του. Έτος δημοσίευσης σε παρένθεση και ακολουθεί τελεία. Τίτλος του άρθρου. Τίτλος του περιοδικού με πλάγια γράμματα (ακολουθεί κόμμα), αριθμός τόμου με πλάγια γράμματα (ακολουθεί κόμμα), σελίδες (ακολουθεί τελεία). Ψηφιακό Αναγνωριστικό Αντικειμένου (Digital Object Identifier-DOI, όταν είναι διαθέσιμο).

Σημειώνεται ότι όταν, και μόνο όταν, κάθε τεύχος του περιοδικού ξεκινάει από τη σελίδα 1, παρατίθεται ο αριθμός του τεύχους σε παρένθεση αμέσως μετά από τον αριθμό του τόμου.

Για παράδειγμα,

Ιωάννου, Ι. Κ., & Παπαδόπουλος, Α. Μ. (1997). Κατάθλιψη. *Ψυχολογία*, 5(2), 101-123.

Hafer, C. L., Bègue, L., Choma, B. L., & Dempsey, J. L. (2005). Belief in a just world and commitment to long-term deserved outcomes. *Social Justice Research*, 18(3), 429-444. doi:10.1007/s11211-005-8569-3

Σε περίπτωση που οι συγγραφείς είναι επτά ή περισσότεροι, χρησιμοποιήστε την σύντμηση «και συν.» για τον έβδομο και τους υπόλοιπους συγγραφείς. Για άρθρα στα αγγλικά, χρησιμοποιήστε “et al.”, όπως φαίνεται στο παράδειγμα:

Fabrigoule, C., Rouch, I., Taberly, A., Letenneur, L., Commenges, D., Mazaux, J. M., et al. (1998). Cognitive process in preclinical phase of dementia. *Brain*, 121, 135-141.

Κεφάλαιο σε Τόμο

Επίθετο συγγραφέα του κεφαλαίου και αρχικά του ονόματός του. Έτος δημοσίευσης σε παρένθεση και ακολουθεί τελεία. Τίτλος του κεφαλαίου (ακολουθεί τελεία). Στοιχεία του επιμελητή του τόμου (τα αρχικά προηγούνται του επιθέτου και ακολουθεί κόμμα). Σε παρένθεση η συντομογραφία για την επιμέλεια (Επιμ.) και ακολουθεί κόμμα. Τίτλος του

τόμου με πλάγια γράμματα. Σε παρένθεση ο αριθμός των σελίδων που καλύπτει το κεφάλαιο (ακολουθεί τελεία). Τόπος έκδοσης ακολουθούμενος από άνω και κάτω τελεία. Εκδοτικός οίκος.

Για παράδειγμα,

Ιωάννου, Ι. Κ. (1994). Κατάθλιψη. Στο Α. Μ. Παπαδόπουλος & Σ. Ν. Μαρίνος (Επιμ.),

Ψυχοπαθολογία (σσ. 234-258). Θεσσαλονίκη: Ψυχιατρικές Εκδόσεις.

Georgas, J., Paraskevanopoulos, I. N., Besevegis, E., Giannitsas, N., & Mylonas, K. (2003).

Greece. In J. Georgas, L. G. Weiss, F. J. R. van der Vijver, & D. H. Salkofsky (Eds.),

Culture and children's Intelligence (pp. 199-214). San Diego, CA: Academic Press.

Έγγραφο από το Educational Resources Information Center (ERIC)

Mead, J. V. (1992). *Looking at old photographs: Investigating the teacher tales that novice teachers bring with them* (Report No. NCRTL-RR-92-4). East Lansing, MI: National Center for Research on Teacher Learning. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 346 082).

Πρακτικά Συνεδρίων και Συμποσίων

Δημοσιευμένα:

Protopapas, A., Varlokosta, S., Economou, A., & Kakavoulia, M. (2006). Towards empirical dimensions for the classification of aphasic performance. In A. Botinis (Ed.), *Proceedings of ISCA Tutorial and Research Workshops on Experimental Linguistics* (pp. 205-208).

Μη δημοσιευμένα:

Pavlou, V., & Roussos, P. (2006). *Building a Theoretical Model for Understanding Factors that Support or Prevent Teachers from Using ICT in their Classrooms*. Paper

presented at the European Conference on Educational Research (ECER 2006).

Geneva, Switzerland, 13-16 September.

Πληροφορίες από τον Παγκόσμιο Ιστό Πληροφοριών (WWW)

Προκειμένου να παραπέμψουμε σε ένα δικτυακό τόπο (και όχι σε ένα συγκεκριμένο έγγραφο) είναι αρκετή η ηλεκτρονική διεύθυνση του τόπου στο κείμενο. Π.χ.: Το Kidspsych είναι ένας εξαιρετικός δικτυακός τόπος για παιδιά (<http://www.kidspsych.org>).

Τα διάφορα έγγραφα που βρίσκονται στο Διαδίκτυο έχουν πολλά από τα χαρακτηριστικά μιας κλασικής δημοσίευσης, τα οποία και πρέπει να παρατίθενται. Για παράδειγμα,

Dewey, R. (1996). *APA publication manual crib sheet*. Ανακτήθηκε από

<http://www.GaSoU.edu/psychweb/tipsheet/apacrib.htm>

Προσωπική Επικοινωνία

Η προσωπική επικοινωνία μπορεί να έχει τη μορφή σημειώσεων, επιστολών, διαλέξεων, συνεντεύξεων, τηλεφωνικής ή ηλεκτρονικής επικοινωνίας κ.ο.κ. Αυτές οι πηγές δεν επιδέχονται επαλήθευση ούτε είναι δυνατόν στον αναγνώστη να αναζητήσει τα δεδομένα τους και δεν περιέχονται στη Βιβλιογραφία. Παραπομπή σε αυτές γίνεται μόνο στο κείμενο. Σε αυτή την περίπτωση δίνουμε τα αρχικά και το επίθετο του επιστήμονα καθώς και την ακριβή ημερομηνία επικοινωνίας. Για παράδειγμα: Ο Ι. Κ. Ιωάννου (προφορική επικοινωνία, 7 Απριλίου 1999) υποστηρίζει...

Αντί Επιλόγου

Είναι μάλλον προφανές ότι η πτυχιακή εργασία δεν γράφεται με τη σειρά που αναφέρθηκαν τα τμήματά της στον οδηγό αυτό. Ορισμένα μέρη της είναι ευκολότερο να γραφτούν από άλλα. Για παράδειγμα, η Μέθοδος είναι από τα ευκολότερα γιατί είναι περιγραφική σε παρατακτικό λόγο. Επίσης, σχετικά εύκολη είναι και η συγγραφή της Εισαγωγής και μπορεί να γίνει νωρίς στην όλη διαδικασία. Το πιο απαιτητικό μέρος του δοκιμίου είναι η Συζήτηση, γιατί απαιτεί βαθιά κατανόηση των συμπερασμάτων της έρευνας και των συνεπειών τους και κριτική θεώρησή τους από πολλές σκοπιές. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το τμήμα που συνιστάται να γράφεται τελευταίο είναι η Περίληψη της εργασίας.

Αφού ολοκληρωθεί η συγγραφή της εργασίας, τυπώνεται σε λευκές σελίδες μεγέθους Α4 (χρησιμοποιούμε μόνο τη μία πλευρά της σελίδας, αν και η εκτύπωση διπλής όψης είναι αποδεκτή για λόγους οικονομίας), τα διάφορα τμήματά της μπαίνουν σε σειρά [εξώφυλλο, Περίληψη, Περιεχόμενα, Πρόλογος, Εισαγωγή, Μέθοδος, Αποτελέσματα, Συζήτηση, Βιβλιογραφία, Παραρτήματα] και οι σελίδες θερμοκολλούνται.

Επίσης, η πτυχιακή εργασία θα πρέπει να υποβληθεί σε ηλεκτρονική μορφή (cd με το δοκίμιο σε μορφή αρχείου Microsoft Word ή συμβατού και σε μορφή pdf). Το αντίγραφο αυτό θα βρίσκεται στο Σπουδαστήριο Ψυχολογίας και θα είναι προσβάσιμο μέσω μιας ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων.

Τέλος, μια συμβουλή που ο καθένας πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν είναι να κρατάει αντίγραφο της εργασίας του τόσο σε ηλεκτρονική όσο και σε έντυπη μορφή.

Παράρτημα – Υποδείγματα

Στάσεις των Ελλήνων Φοιτητών απέναντι στους Μετανάστες

Κωνσταντίνα Μιχαλίδη (Α.Μ.: 1567200700079)

Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σημείωμα του Συγγραφέα

Το δοκίμιο αυτό αποτελεί πτυχιακή εργασία που συντάχθηκε για το Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και υποβλήθηκε τον Σεπτέμβριο 2012.

Η συγγραφέας βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στην εργασία τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Περίληψη

Στην παρούσα μελέτη εξετάζεται η διάσταση των κοινωνικών αξιών «ατομικισμός–συλλογικότητα» σε φοιτητές που προέρχονται από δύο διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, την Ελλάδα και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Με βάση την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, αναμενόταν ότι οι Αμερικανοί φοιτητές θα υιοθετούν σε μεγαλύτερο βαθμό τις ατομικιστικές αξίες, ενώ οι Έλληνες θα υπερέχουν στη συλλογικότητα. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 698 φοιτητές, 348 από την Ελλάδα και 350 από τις ΗΠΑ. Στους συμμετέχοντες χορηγήθηκε η Κλίμακα Ατομικισμού–Συλλογικότητας (Triandis & Gelfand, 1998), η οποία αξιολογεί τέσσερις διαστάσεις: Κάθετος Ατομικισμός, Οριζόντιος Ατομικισμός, Κάθετη Συλλογικότητα και Οριζόντια Συλλογικότητα. Τα αποτελέσματα έδειξαν, σε αντίθεση προς την ερευνητική υπόθεση, ότι οι φοιτητές από την Ελλάδα σημείωσαν υψηλότερη βαθμολογία συγκριτικά με τους φοιτητές από τις ΗΠΑ στον Κάθετο Ατομικισμό. Βρέθηκε επίσης ότι οι άντρες, τόσο στην Ελλάδα όσο και στις ΗΠΑ, τείνουν να υιοθετούν τον Κάθετο Ατομικισμό σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι οι γυναίκες. Τέλος, οι φοιτητές κοινωνικών επιστημών, ανεξαρτήτως χώρας, αναφέρουν χαμηλότερο Ατομικισμό και υψηλότερη Συλλογικότητα από τους φοιτητές θετικών επιστημών. Τα ευρήματα συζητούνται σε συνάρτηση με την πρόσφατη βιβλιογραφία για τη μεταβολή των αξιών στην Ελλάδα.

Λέξεις-κλειδιά: αξίες, ατομικισμός, συλλογικότητα, διαπολιτισμική έρευνα

Μέθοδος

Δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν 196 μαθητές που φοιτούσαν στη Στ' Δημοτικού (43,4%, $n = 85$) και στη Γ' Γυμνασίου (56,6%, $n = 111$) πέντε δημοσίων σχολείων της Αττικής. [...] Η δειγματοληψία ήταν συμπτωματική, με τους ανάλογους περιορισμούς που αυτό συνεπάγεται στη γενίκευση των ευρημάτων. [...]

Μέσα Συλλογής των Δεδομένων

Πεποιθήσεις περί δικαιοσύνης. Χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα του Maes (1998) για την Πίστη στην Ενυπάρχουσα και στην Απώτερη Δικαιοσύνη, η οποία προσαρμόστηκε στην ελληνική γλώσσα με τη μέθοδο της αντίστροφης μετάφρασης. Οι 4 προτάσεις της Πίστης στην Απώτερη Δικαιοσύνη ($\alpha = 0,86$) αντικατοπτρίζουν την προσδοκία ότι κάποια στιγμή στο μέλλον κάθε αδικία θα επανορθωθεί και το άτομο θα λάβει την αρμόζουσα ανταμοιβή (π.χ. «Ακόμα και μέσα στη χειρότερη δυστυχία, κανείς δεν πρέπει να χάνει την πίστη του ότι η δικαιοσύνη θα κυριαρχήσει»). Οι 5 προτάσεις της Πίστης στην Ενυπάρχουσα Δικαιοσύνη ($\alpha = 0,83$) εξηγούν την ύπαρξη της δυστυχίας με βάση προηγούμενα λάθη, αμαρτίες ή άλλες κατακριτέες πράξεις του θύματος (π.χ. «Σχεδόν κανένας δεν αρρωσταίνει σοβαρά χωρίς να το αξίζει.»).

[...]

Διαδικασία

Η διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων διαρκούσε περίπου μισή ώρα. Η συμμετοχή ήταν εθελοντική. Η χορήγηση των ερωτηματολογίων έγινε ομαδικά, στις αίθουσες διδασκαλίας, αφού διασφαλίστηκε η άδεια του Διευθυντή του σχολείου. Οι γονείς ενημερώθηκαν με επιστολή και έδωσαν γραπτή συναίνεση για τη συμμετοχή των παιδιών τους στην έρευνα.

Αποτελέσματα

Πραγματοποιήθηκε μια σειρά από αναλύσεις διακύμανσης 2 (φύλο) X 2 (τάξη φοίτησης) με εξαρτημένες μεταβλητές τις κλίμακες του Ερωτηματολογίου για τα Δικαιώματα των Παιδιών. Στον Πίνακα 5 συνοψίζονται τα αποτελέσματα για τη στατιστική επίδραση του φύλου.

Πίνακας 5

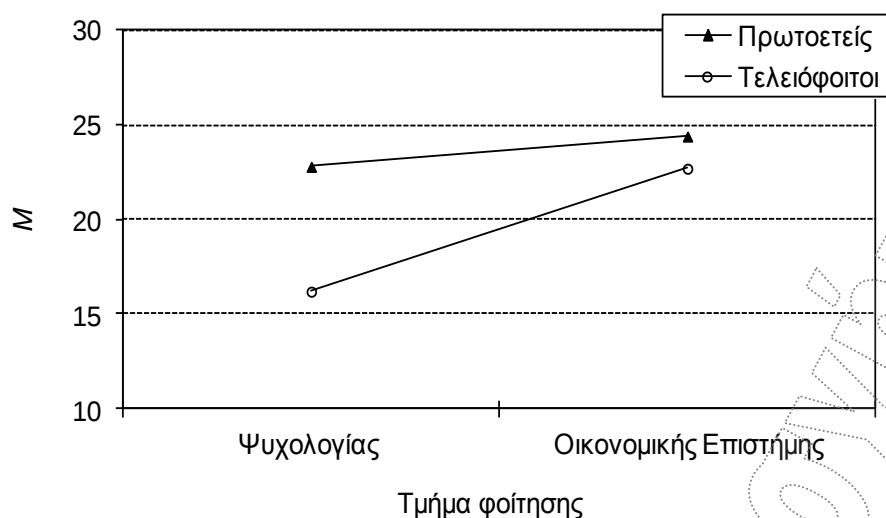
Μέσοι Όροι και Τυπικές Αποκλίσεις των Κλιμάκων του Ερωτηματολογίου για τα Δικαιώματα των Παιδιών ως προς το Φύλο

Ερωτηματολόγιο για τα Δικαιώματα των Παιδιών	Φύλο				F
	Αγόρια (n = 94)		Κορίτσια (n = 98)		
	M	SD	M	SD	
Αναγνώριση	7,78	0,16	8,38	0,16	7,82**
Διεκδίκηση	6,83	0,21	7,50	0,22	5,61*
Αποδοχή Ευθύνης	2,06	0,17	1,74	0,17	1,75

Σημείωση. Υψηλότερη βαθμολογία δηλώνει μεγαλύτερη Αναγνώριση, Διεκδίκηση και Αποδοχής Ευθύνης.

* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$.

Όπως έδειξε η ανάλυση διακύμανσης, το φύλο διαφοροποίησε σημαντικά την Αναγνώριση των δικαιωμάτων και τη Διεκδίκηση. Τα κορίτσια σημείωσαν σημαντικά υψηλότερο μέσο όρο Αναγνώρισης των δικαιωμάτων του ήρωα των ιστοριών από ό,τι τα αγόρια, $F(1, 191) = 7,82$, $p = 0,006$, $\eta^2 = 0,04$. Επιπλέον, τα κορίτσια σημείωσαν σημαντικά υψηλότερο μέσο όρο Διεκδίκησης των δικαιωμάτων από ό,τι τα αγόρια, $F(1, 191) = 5,61$, $p < 0,019$, $\eta^2 = 0,03$. Το φύλο των παιδιών δεν διαφοροποίησε τη μη διεκδίκηση του ήρωα των ιστοριών λόγω Αποδοχής Ευθύνης.

Σχήμα 1. Αλληλεπίδραση του Τμήματος φοίτησης και του έτους σπουδών στον παράγοντα Κοινωνική Διάκριση του ερωτηματολογίου για τις στάσεις απέναντι στην ψυχική ασθένεια.

Σύμφωνα με το αποτέλεσμα της ανάλυσης διακύμανσης, η αλληλεπίδραση του Τμήματος φοίτησης και του έτους σπουδών πάνω στους μέσους όρους του παράγοντα Κοινωνική Διάκριση του ερωτηματολογίου για τις στάσεις απέναντι στην ψυχική ασθένεια ήταν στατιστικώς σημαντική. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 1, οι τελειόφοιτοι φοιτητές του Τμήματος Ψυχολογίας ($M = 16,2$) σημείωσαν χαμηλότερη βαθμολογία στον παράγοντα αυτόν, τόσο από τους πρωτοετείς συμφοιτητές τους ($M = 22,8$), όσο και από τους φοιτητές του Τμήματος Οικονομικής Επιστήμης, πρωτοετείς ($M = 24,4$) και τελειόφοιτους ($M = 22,7$), $F(1, 183) = 4,56, p = 0,028, \eta^2 = 0,03$. Δηλαδή, οι τελειόφοιτοι φοιτητές Ψυχολογίας ανέφεραν σε μικρότερο βαθμό από τις υπόλοιπες συγκρινόμενες ομάδες ότι η ψυχική ασθένεια αποτελεί κριτήριο κοινωνικής διάκρισης.

ανεύρεση στο Διαδίκτυο,
χρονολογία γνωστή,
συγγραφέας γνωστός

Βιβλιογραφία

Gershaw, D. A. (1989). *Locus of control*. Ανακτήθηκε από <http://virgil.azwestern.edu/~dag/lol/ControlLocus.html>

Hafer, C. L., Bègue, L., Choma, B. L., & Dempsey, J. L. (2005). Belief in a just world and commitment to long-term deserved outcomes. *Social Justice Research*, 18(3), 429-444. doi:10.1007/s11211-005-8569-3

άρθρο σε επιστημονικό περιοδικό με Ψηφιακό Αναγνωριστικό Αντικειμένου (DOI)

Καπετάνιου, Α. (2001). *Αντιλήψεις των Ελλήνων μαθητών σχετικά με τα δικαιώματά τους στο σπίτι και στο σχολείο*. Διπλωματική Εργασία. ΠΜΣ Σχολικής Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.

αδημοσίευστη διπλωματική εργασία

Κιντή, Β. (2005). Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εκπαίδευση: Η σχέση τους με την ανθρώπινη φύση. Στο Μ. Δραγώνα (Επιμ.), *Για μια φιλοσοφική παιδεία ανθρώπων δικαιωμάτων* (σελ. 152-163). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

κεφάλαιο σε αυτοτελή τόμο με επιμελητή

Μέλλον, Ρ. (2010). *Κλινική ψυχομετρία*. Αθήνα: Πεδίο.

αυτοτελής τόμος

Σωτηροπούλου, Ι., Χριστοπούλου, Α., & Παυλόπουλος, Β. (2009, Μάιος). *Η διεργασία αποχωρισμού-εξατομίκευσης των νέων ενηλίκων και η συσχέτισή της με την ψυχική υγεία: Μια διαπολιτισμική προσέγγιση*. Ανακοίνωση στο 12^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας, Βόλος.

προφορική ανακοίνωση σε συνέδριο

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Monterey, CA: Brooks/Cole.

κεφάλαιο σε αυτοτελή τόμο με επιμελητή

Πραγματικός πληθυσμός κατά φύλο (χ.χ.). Ανακτήθηκε από http://www.kethi.gr/greek/statistika/Apasxolisi/APOGRAFI_01.htm

ανεύρεση στο Διαδίκτυο,
άγνωστη χρονολογία,
άγνωστος συγγραφέας
(προτείνεται να αποφεύγεται)